

אבו פהמי

בכל תדי: ברצוני לדעת בדיוק מה קרה למען ההיסטוריה ולמען ילדינו מה קרה כפר וכפר. אתה היית בטנטורה.

היינו איכרים אבו פהמי: כן, נולדתי שם, יש לנו אדמות

תדי: בן כמה אתה עכשיו

אבו פהמי: נולדתי בדיוק ב-1909. [עושה חשבון] גילי 88.

תדי: אתה היית ב-1948 בן 41. היית איש מבוגר, בעל משפחה. ילדים?

אבו פהמי: היו לי ארבעה בנים וחמש בנות.

אבו-תופיק [המתורגמן של תדי] כולם נולדו בטנטורה?

אבו פהמי: שניים נולדו פה [בפרדיס] ושכבשו את טנטורה עצרו אותי.

תדי: עכשיו, מה שקרה שם בטנטורה ב-1948, מה קרה שם?

אבו פהמי: בשעה 11 ורבע בדיוק באו כוחות מדרום וצפון וממזרח [הכוונה ללילה]. פסי הרכבת קרובים לכפר חצי ק"מ. הרכבת הביאה וגם הגיעו מהים את הכפר. פתחנו באש עליהם והם פתחנו עלינו ונתברר לנו שהם בסירות וכיתרו ומ 11 ורבע בלילה עד 10 וחצי התנגדותנו נמשכה שעה שהכדורים נגמרו לנו. עבדתי אני הייתי איש צבא ואני בנשק בבוקר אני הייתי אחד מכוח ההתנגדות ואת לא נשארנו לנו כדורים נכנענו בעשר וחצי תשע שנים אצל הבריטים הרובים זרקנו. הם נכנסו לכפר העמידו אותנו בשורה ליד הים, הציבו מפה ברן איפה ברן והכניסו את הסירות שלנו שהן כ-12 במספר לים כדי לירות בנו ומפה יעקב המוכתאר, אחד בן ניידרמן ואחד שאנו נמצאים. באו שלשה מזכרון יעקב, את האנשים ברחובות? בן פראן ואמרו: מה אתה עושים כך? למה אתה הורגים בני טנטורה ובימי הקיץ אנו באים אמרו להם: אלה עיראקים וסורים. אמרו: אלה נותנים לנו את הבתים שלהם והם לנים בחוף. אנחנו מבליים את הקיץ אליהם. הם עושים זאת? אז הושיבו אותנו. בא המפקד שלהם מאל-מראח פה בים, למה אתה איתו פפה], שמו שמשון. לפני שנתיים שלשו ישבתי [גבעת עדה היום

אבו תופיק: הוא עדיין בחיים? שמשון?

לפני שנתיים שלוש ישבתי איתו אבו פהמי: לא יודע

תדי: שמשון בור?

אבו פהמי: מה?

תדי: שמשון בובר? מן הקיבוץ?

אבי, קול נוסף: לא ולא. הוא מגבעת עדה. היה המפקד שלהם ב-48. אני יודע עליו השלום היה יודע.

תדי: הוא היה אחראי...לכולם?

אבו פהמי: כן. כלך הם אומרים.

תדי: שמשון מגבעת עדה?

איך קרא המקום אבו פהמי: לא יודע

אוב תופיק: מראח

ואמר לי אבו פהמי: כן. הוא בא. אני שמרתי שם אחרי כמה שנים וישבנו שנינו
אני רוצה קצת ענבים.

תדי: שמשון מה?

אוב תופיק: יודע את שם משפחתו?

אבו פהמי: מאיפה אני יודע

בטנטורה אבו תופיק: הוא ממראח אם הוא ילך לשם וישאל על שמשון שהיה

ושתי אבו פהמי: הוא נתן לי שתי מחברות ושני עפרונות ונתן לי עשרה בני אדם
אלונקות שירימו את ההרוגים מהרחובות ויובילו אותם...לבית הקברות שלנו.
לכתוב את השם של כל אחד. שאל אותי אתה בן הכפר הזה, שאל אותי אמר לי
הזה אמרתי לו אני בן הכפר הזה וזה ביתי, זה ביתנו בהתחלה אתה בן הכפר
וחמישה כתבתי תשעים גדולים וקטנים שליד הנמל. אמר לי אתה מכיר אותם
גברים ונשים שתיים. הנשים אני מכיר עד היום. אחרי ששמנו אותם שם בא
שוטר התנועה שלהם הביאו אתים ומגרפות ואמר תחפרו להם כאן. מי הטרפיק
מעין והא מבין עברית ושכנזי [יידיש]. אמר לאחראי שהיה אתי עבד בקבוץ

תדי: מה שמו?

הערבי שהיה מביא להם מספוא זבל וכל מה שרצו אבו פהמי: הערבי?

אבו תופיק: מאיפה הוא?

אחרי אבו פהמי: מטנטורה מורשיד שעבד במעיין והוא מבין את השפה. אמר להם
שאל. בו שיגמרו את הבור הראשון שיחפרו בור נוסף ויהרגו אותם וישימו אותו
מה הוא אמר, אמרתי לו, מאיפה אני יודע עברית. אני לא אותי השכן אתה ידוע
אמרתי לו בא נימלט. אמר לי אבל הצבא מכתר אותנו. מבין. אמר לי כך וכך אמר.
ושלא יפגעו בנו פנים אל פנים. וכשאנחנו אמרתי שהכדורים יפגעו בנו אם נברח
משוחחים..

תדי: [בעברית לאבו תופיק המתורגמן] עכשיו אני לא בטוח שהבנתי במאה
אחוזים מה שהוא אמר בסוף.

אבו תופיק: שמעת עכשיו, אחר כך אני אסביר לך.

מהם שמו אבו פהמי: [שוב בערבית] אנו משוחחים והגיעו שניים מן הקיבוץ, אחד
אריה.

תדי: מאיזה קיבוץ, מעיין צבי?

שיחה על שמות]]

אבו פהמי: הוא היה עובד איתם תמיד. הוא קפץ מן המכוננית

תדי: רגע אני רוצה לרשום את השמות.

הפסקה בענייני אירוח]]

תדי: אמרת ששם האדם מגבעת עדה הוא שמשון

מגבעת אבו פהמי: מאיפה הוא אני לא ידוע רק קוראים לו שמשון אומרים שהוא שם בשדה הירקות אחר כך הוא בא כעבור שנה, יותר מאוחר שמרתי עדה שנתיים, בא לשם וישבנו הוא ואני

תדי: שם האיש מקיבוץ מעיין צבי, הוא אריה?

אבו פרמי: אריה. לא ידוע מה שם משפחתו.

תדי: מתי ראית את האיש הזה מעיין צבי בפעם האחרונה?

אבו פהמי: אריה זה כשהיינו בתוך הכפר אוספים את ההרוגים

אבו תופיק: אבל מאיזה יישוב הוא אתה יודע מאיפה הוא?

אבו פהמי: אני לא ידוע.

תדי: הוא היה בכפר בין ההרוגים?

שעבד אבו פהמי: הוא בא מבחוץ ובא אלינו כשהיינו מסודרים בשורה. האדם הזה אצלם, שהביא להם כל מה שרצו, באו ברכו אותו, באו הוא ועוד שניים עם הוא [אריה] נתן לו סיגריות, אמרו לו אני לא מעשן תן לשכן שלי, נתן. משאית. הוא הוא יומך, הם רוצים להרוג אותנו, גם אנחנו. אמר לו: אמר לאריה: היום אצלנו והוא קפץ אל הבניין הישן של המפעל שהיה חכה רגע. השאיר את השניים למפקד שלהם, שם הציבו אוהל, הביא שייך ליהודים מזמן ובו עשו זכוכית הלך לתושבי הכפר הנמצאים אותנו פתק ולקח אותנו. אמר תעלו לאוטו שלנו והביאו במשטרת זמארין [זכרון] ומשם לקחו אותנו למעצר.

תדי: כמה מתו שם וכמה הלכו למעצר?

אבו פהמי: ראה, אלה שאני אספתי אותם והבאתי אותם לבית הקברות היו תשעים וחמישה גברים ושתי נשים.

תדי: תשעים וחמישה?

אבו פהמי: אנשים ושתי נשים.

תדי: הרגו אותם גם במקום, לאחר שנכנעו?

אבו פהמי: בטנטורה. בכפר. ברחובות.

תדי: אבל זה אחרי שנכנעו כולם?

למעצר, אבו פהמי: לא. אחר כך, אחרי כמה ימים, הביאו כמה אנשים מפרדיס ואמרו... התחלנו לשוחח, אמרו הלכנו אנחנו עם שני יהודים מזומארין איתנו. כבשנו יישוב אסטרטגי טנטורה. אני ב... בהמשך אמרה. ההודעה הצבאית שלהם

תדי: אמרת לנו נכנעתם, זאת אומרת?

אבו פהמי: הרמנו דגל לבן

תדי: כן. עכשיו אחר כך הרגו? אחרי שהרמתם ידים הרגו? כמה?

אבו פהמי: לא ראינו. אספ את כולנו.

תדי: בערך

חמישים. אבו פהמי: בערך לפי ההודעה הצבאית שלהם אמרו הרגנו מאתיים

תדי: זה הכול, מאתיים חמישים. אבל אלה שנהרגו לאחר שהרמתם ידיים כמה בערך? אחד, שניים, ארבעים, מאה?

אבו פהמי: את זה אני לא יכול להגיד

תדי: בערך

אבו פהמי: את זה אני לא יכול לדעת

אבו תופיק: לא יכול להגיד

תדי: ספרת אותם? הרבה או מעט?

אבו פהמי: אני אומר לך שההודעה הצבאית שלהם אמרו הרגו מאתיים חמישים איש. הודעת המלחמה: שידרו אותה. אנשי זומארין ירדו ושאלו: מה המעשה הזה זה שעשיתם? אז אמרו להם אלה עיראקים שעשיתם? מה

וסורים, אמרו להם בני טנטורה

כולם, אז אבו תופיק: [בעברית פונה לתדי] אתה מבין הכוונה שהם רצו להרוג את באו מזכרון כי היו שכנים, אמרו להם, מה אתם משוגעים? אבל הם באו מאוחר מזכרון. באו מאוחר.

נהרגו תדי: אבל השאלה כמה נהרגו אחרי שהם כבר נכנעו והרימו ידים. כמה אחר-כך

אבו תופיק: אני שמעתי את זה, עד ארבעים איש בערך.

במדויק. תדי: אבל הוא היה, אולי הוא יודע יותר? אולי הוא יודע יותר

מה אבו פהמי [מבין עברית, מדבר קצת ערבית כעת וקצת עברית] אני כתבתי את שמצאתי. הם נתנו לי שתי מחברות ושני עפרונות, מה שאני אומר לך כדי לרשום השמות... אמר אתה מבני הכפר, אמרתי לו כן, אמר לי תכתוב לי את שמות את ברחובות אלה יש לך את שתי האלונקות והאנשים האלה אלה שאתם אוספים ההרוגים לבית הקברות שלכם. הייתי רושם שאתם אוספים אותם תביא אותם את אל-אני מכיר. עזאל חאג' ועריפה תשעים וחמישה גברים ושתי נשים. הנשים עבר הרבה זמן. פילו אבל את ההם אפילו אם אני מכיר

אבו תופיק: השמות לא כל כך חשובים. אצלו הבעיה היא שישי הודעת מלחמה שהיא רשומה אצלם

אבו פהמי: ממני הם לקחו הרבה. שלושה ארבעה כבר לקחו ממני [נותן שמות אנשים]

מה שאומרים האנשים? לא רשמת הודעת המלחמה אבו תופיק:

רוצים? אבו פהמי: אולי האנשים האלה לא היו אז איך הם רושמים, איך שהם

הוא אבו תופיק: הודעת המלחמה לא דיברה אמת. אבו נביל, אחי היה בן שש, נמצא שם, נשאר ללון אצל משפחת שורה.

אבל תדי: אני רוצה להגיד לך משהו. כשיש מלחמה נהרגים אנשים משני הצדדים, אחרי שצד אחד הרים ידים השאלה מה עושה הצד השני. אם ירה אחר כך. זאת בערך מתו? השאלה, כמה

שמו אבו פהמי: אני הייתי רושם את שמות ההרוגים ואוספים אותם אחר שגמרנו אותנו באוטו ולקחו אותנו לזמארין.

אבו תופיק: הוא היה אוסף את ההרוגים

תדי: המתים

אותם, אבו תופיק: את המתים. ברגע שבאו אלו מזכרון הם גם היו בדרך לרצוח להרוג אותם

אמר אבו פהמי: הרי הרדיו אמר אז כשהיינו בתחנת המשטרה, היו בחצר, הרדיו אז כבשנו מקום אסטרטגי על יד הים, על יד הים, ימי וקרעי והרגו, זאת אומרת הרוגים מהם מאתיים וחמישים. זה מה שאמרו אחרת מה אנחנו יודעים. הלכו

תדי: זה סך הכול מכל הכפר?

אבו תופיק [לאבו פהמי] מה שהוא רוצה לדעת זה האם הרגו אנשים אחרי הכניעה או לא?

זה לא אבו פהמי: מה אנחנו יודעים

הכניעה, אחרי אבו תופיק: הוא היה כמו האנשים, מה הוא ידוע. הרגו אותם לפני הכניעה

תדי: אבל ברור שיירו באנשים אחרי הכניעה? זה מאה אחוז?

אבו פהמי: לא ראינו אותם הורגים אחרי שהרמנו ידיים

אבו תופיק: לא ראה שהרגו.

רחוק אבו פהמי: לא ראינו, לא הרגו. אנחנו שהתאספנו כל תושבי הכפר במקום לא. לא הרגו. חייל אחד ירה כמה יריות בתקרת הבניין שהיינו בו, הבניין הגדול שהיינו בו ליד היס, לא ראינו שהרגו.

תדי: לקחו מכם לעוד מקום? או מה

אבו פהמי: כן כשלקחו אותנו מהכפר, לקחו אותנו למשטרת זומארין

אבו תופיק: לקחו אותם לזכרון

תדי: אחר כך חזרתם?

היו אבו פהמי: לא הנשים, בא הצלב האדום מסוריה ולקחו את הנשים והילדים. שם אנשים שברחו לשם ושלחו אותם.

תדי: הרבה ברחו?

אבו פהמי: כולם ברחו

תדי: כמה אנשים בערך חייו בטנטורה

[אבו פהמי: אני חשוב שמונה מאות, אני הייתי באנציקלופדיה, כתוב הכל באנציקלופדיה הפלסטינית מזוכר 1500, פפה]

הכניעה? תדי: מה שאני רוצה לדעת בדיוק זו נקוה: האם הרגו אנשים אחרי

אבו פהמי: לא, לא ראינו.

תדי: את זה אתה לא יודע [סוף קלטת]

רבו פהמי: לא יודע, לא ראינו.

תדי: מי יודע?

הארץ. לא אבו פהמי: אין מישהו, אין מישהו, בגיל הזה כשניו שיודע משהו על יותר ממני ואפילו לא כמוני. אני יליד הארץ, וגם אבא וגם סבא.

לפני משוחחים על עדים נוספים אפשריים; משוחחים על חייו של אבו פהמי [1948]

לאחר שיחה ארוכה חוזרים לנושא

אחרי אבו תופיק: נשאר דבר אחד שאתה נותן או רוצה תשובה עליה והיא אם ירו שהם נכנעו

תדי: זה הכי חשוב

אבו תופיק: זה מה שהוא לא ידוע מפני שהוא מצבו איך שהוא היה הוא בא לאסוף את הגוויות, אנשים מתים והם היו בדרך. מה ששמעתי מאנשים, היה לי באותו לילה שמה, שהיה אצל משפחת אורח שלנו שהם ירו באנשים את בן השש

תדי: הוא יזכור משהו? האם הזה?

אבו תופיק:

תדי: אז נחפש אותו

הכפר אבו תופיק: שירו באנשים אחרי הזה...אם, למעשה, מי שמנע לטבוח את כל

תדי: אנשי זכרון

אבו תופיק: לפי מה שהוא עכשיו אמר זכרון, ומעגן ומעיין צבי

תדי: מעיין צבי

בבנימינה אבו תופיק: אתה יכול אולי לתפוס בזכרון את הארכיון, בגבעת עדה,

אבו פהמי: כמה שלקחו מידע על המקום זה שוקרי עארף

מדברים על סטודנט שעוסק בנושא]

המשך שיחה על הא ודאן]